

SUDSKA PRAKSA

str. 97 - 101.

VANUGOVORNA ODGOVORNOST ZA NEZAKONITI POSTUPAK (Case T-220/96)¹

1. Poreklo spora

Slučaj T-220/90 otvara pitanje koje je u novije vreme postalo vrlo aktuelno. Pojedine države, kao suvereni subjekti javnog prava, sankcijama protiv drugih država, izazivaju poremećaje u međunarodnom građansko-pravnom saobraćaju, to jest u međunarodnog poslovanja preduzeća i banaka koji su subjekti građanskog prava. Pitanje je ko treba da snosi posledice za štete koje tako mogu nastati.

Upravo je zbog toga zanimljiv spor koji je nastao između grčkog preduzeća "Elliniki Viomichania Oplon AE" (EVO) iz Atine, na jednoj strani, i Saveta i Komisije Evropske unije, s druge strane. Do spora je došlo tako što je Uredbom Saveta (EEC) 2340/90 od 8. avgusta 1990. godine Evropska unija nametnula embargo na trgovinu s Irakom.² Zbog embarga grčko preduzeće je pretrpelo štetu, jer nije mogao se realizuje ranije zaključen ugovor s Irakom.

Grčko preduzeće je kao tužilac pokrenulo spor protiv Evropske Unije odnosno njenog Saveta i Komisije kao tuženih.

¹ Non-contractual liability for an unlawful act - Regulation (EEC) No 2340/90 - Embargo on the trade with Iraq - Impairment of rights equivalent to expropriation - Causal link.

² Council Regulation (EEC) No 2340/90 of 8 August 1990 preventing trade by the Community as regards Iraq and Kuwait, "Official Journal of the European Communities", 1990, L 213, p. 1.

2. Činjenična osnova

Grčko preduzeće, registrovano po grčkom zakonu, ovlašćeno za proizvodnju i promet oružja i municije, u 1987. godini zaključilo je ugovor sa Ministarstvom odbrane Iraka za isporuku ovih proizvoda u vrednosti od 83.214.000 dolara SAD. Plaćanje je trebalo da se vrši pomoću akreditiva Narodne Banke Iraka Komercijalnoj banci Grčke u korist tužioca. Važnost akreditiva produžavana je do 23. aprila 1991. godine.

Tužilac je, shodno ugovoru, između 25. oktobra 1987. i 30. maja 1989. izvršio deset isporuka municije. Za svaku je, shodno ugovoru, dobio po 10% cene, a preostalih 90% trebalo je da bude plaćeno 24 meseca posle svake isporuke.

Savet bezbednosti Organizacije Ujedinjenih nacija (OUN) rezolucijama 670 (1990) od 25. septembra 1990. i 687 (1991) od 3. aprila 1991. uveo je embargo na trgovinu sa Irakom i Kuvajtom. Pozivanjem na te rezolucije, Savet Evropske unije, na predlog Komisije, usvojio je Uredbu (EEC) 2340/90³ kojom zabranjuje Evropskoj zajednici trgovinu s Irakom i Kuvajtom.

Pozivajući se na rezolucije Saveta bezbednosti UN, kojima mu je nametnut embargo, Irak je odbio da tužiocu isplati dug (glavnica i kamate) u iznosu od 75.451.500 američkih dolara. Kao odgovor, EVO se sa još jednom grčkom firmom koja je ostala bez dogovorene isplate od strane Iraka, i 30. avgusta 1990. godine naložila privremenu zaplenu iračkih tankera sa naftom *Alfarahidi* i *Jambour* koji su se zatekli u Pirejskoj luci. Potom je 28. maja 1991. pred atinskim sudom, EVO podneo tužbu protiv Narodne banke Iraka. Tužilac je pred grčkim pravosuđem dobio spor, ali nije mogao da realizuje presudu.

Potom je tužilac pokrenuo postupak pred Evropskim sudom pravde, tražeći da Evropska zajednica plati iznos od 75.451.500 dolara i da snose troškove spora, tvrdeći da mu je ona svojom nezakonitom radnjom nanela štetu.

³ Članom 1. Uredbe 2340/90 zabranjuje se od 7. avgusta 1990. godine unošenje i iznošenje na/u teritoriju Zajednice svi proizvodi koji potiču ili dolaze iz Iraka ili Kuvajta. Članom 2. iste Uredbe zabranjuju se od tog dana:

sve aktivnosti ili trgovačke transakcije, uključujući i sve operacije vezane sa transakcijama koje su već zaključene ili delimično ispunjene, robe ili usluga koji služe uvoz i/ili izvoz proizvoda koji potiču ili dolaze iz Iraka ili Kuvajta.

Prodaja ili nabavka svih roba i usluga, koji potiču ili dolaze pravnom ili fizičkom licu iz Iraka ili Kuvajta, za komercijalne svrhe koje se izvode na ovim teritorijama; i,

Sve aktivnosti, radnje koje služe promovisanju ovakvih prodaja ili nabavke.

Savet i Komisija su istakli prigovor zastarelosti potraživanja.⁴

Od činjenica koje su bitne za razumevanje kasnijeg rešenja je i okolnost da su se u dve prilike, predstavnici tužioca i Vlade Iraka su se našli kako bi se dogovorili o mogućem rešenju. Na prvom sastanku (10-14 juli 1994), iračka Vlada je predložila da plati dug tužiocu svojim sredstvima koja se nalaze zamrznuta u američkim bankama, pod uslovom da se oslobode tankeri sa naftom koji se nalaze u Pireju i da tužilac povuče tužbe pred Grčkim Sudovima i Međunarodnom Trgovačkom Komorom u Ženevi. Na drugom sastanku (22-24 juli 1995), predstavnici su razmatrali mogućnost da se dug isplati sirovom naftom i naftnim derivatima.

3. Argumenti stranaka

Argument tužioca je da Evropska zajednica (EZ) mora da mu nadoknadi štetu, koja je nastala usled donošenja nezakonitog akta. Donoseći uredbu o zabrani trgovine s Irakom, ona je bila dužna da obezbedi mehanizam za materijalnu kompenzaciju učesnicima koji imaju potraživanja, odnosno koji trpe gubitke nastale na ovaj način. Ovim aktom prema navodima tužioca, povređeni su osnovni stubovi na kojima počiva Evropska Unija: pravo svojine i sloboda kretanja kapitala. Po tužiocu, EZ je narušila njegovo pravo svojine slično eksproprijaciji, koja je dozvoljena samo pod uslovom pune naknade. Sem toga, ograničila mu je i slobodu poslovanja. Tužilac je izneo i niz drugih prigovora. Tuženici su tvrdili da nisu ispunjeni uslovi za građansko-pravnu odgovornost Zajednice:

(a) da ona nije počinila nezakonit akt, jer je postojala obaveza nametnuta pomenutom odlukom Saveta bezbednosti UN;

(b) da nema stvarne štete, jer tužilac nije iscrpio mogućnosti za njenu naknadu. Ugovorom sa Irakom predviđena je nadležnost Međunarodne trgovačke komore u Ženevi, kojoj se tužilac nije ni obratio;

⁴ Savet i Komisija grade svoju odbranu na nedopustivosti tužbe za kompenzaciju usled isteka vremena. Oni se oslanjaju na ograničenje od 5 godina koji je opisan u članu 43. Statuta Suda pravde EU koji obezbeđuje da će postupci protiv Zajednice u stvarima koje se odnose na vanugovornu odgovornost biti zastareli posle protoka perioda od 5 godina od dana spornog događaja.

(c) da nema uzročne veze između navodne štete i postupaka Zajednice. Narodna banka Iraka je odbila plaćanje pozivajući se na rezolucije Saveta bezbednosti UN, a ne na Uredbu 2340/90 EC.

4. Nalaz Suda

Da bi se ustanovila vanugovorna odgovornost koja se odnosi na Zajednicu, potrebno je kumulativno ispunjenje tri uslova: postojanje stvarne štete, postojanje uslova koji su vezani za nezakonito ponašanje institucija Zajednice i postojanje uzročne veze između ponašanja Institucija i štete. Rešavanje ovog problema se postavlja kao prethodno pitanje te ukoliko se neki uslov ne zadovolji ceo postupak mora biti odbačen. Dokazivanje ove činjenice je na tužiocu.

U predloženim okolnostima Sud je došao do zaključka da neplaćanje dogovorene sume se ne može posmatrati kao posledica usvajanja Uredbe 2340/90 i održavanja embarga. Ovaj zaključak, koji je štaviše potvrđen od strane tužioca na pretresu je podržan spremnošću Iračke Vlade da pregovara sa tužiocem kako bi došli do rešenja. Naime, može se videti da se u prvom setu razgovora nije ni pominjalo podizanje embarga kao jedan od uslova za plaćanje. Subjekat pregovora bila su smrznuta iračka sredstva u bankama. Kod drugog sastanka, embargo je spomenut u sledećem kontekstu:

a) dve strane će se susresti u Atini ili u Bagdadu u roku od tri meseca od dana ustanovljavanja rasporeda i procedure isplate koje će biti ili putem nafte i njenih derivata ili na neki drugi način, uzimajući u obzir nastavak ili podizanje embarga te će se strane truditi da pronađu krajnje rešenje. Suprotno podnesku tužioca ovi sastanci ne pokazuju da se iračke vlasti nisu ni navele da razmišljaju o uslovima koji su povezani sa skidanjem embarga. Oni pokazuju radije nameru predstavnika strana ugovornica da podvuku potrebu, u odabiru sredstava plaćanja u okviru limita nametnutih od strane embarga. Štaviše, ova interpretacija pokazuje prihvatanje grčke Vlade o kompenzacionom plaćanju (nafta, naftni derivati, ostalo), koje ne ugrožava pravila embarga. Jasno je da izjava ukazuje da tužilac i dalje razmatra sporazum sa Irakom kao izvodljiv.

Dalje, iako se Centralna banka Iraka, kako bi se opravdala, oslanja na Rezoluciju 2340/90, Sud primećuje, kao i Komisija, da se transakcije ne odvijaju u okviru sfere Uredbe. Članovi 2 (2) i (3) uredbe zabranjuje "prodaju ili nabavku bilo koje robe ili proizvoda, bez obzira da li ona potiče ili dolazi iz bilo pravnim bilo fizičkim licima registrovanim na teritoriji Iraka ili Kuvajta,..", kao i svaku aktivnost koja služi promociji ovakve prodaje ili nabavke". Sud nalazi da se ova zabrana ne prostire na finansijske transakcije koje se odnose na sadašnji slučaj

jer se ceo posao odvijao više od godinu dana pre stupanja na snagu sporne Uredbe. Iz ovoga proističe da embargo koji je nametnut od strane Zajednice pomenutom Uredbom ne predstavlja konstitutivnu prepreku isplati.

U ovim okolnostima, činjenica da, po tvrdnji tužioca održavanje embarga može sprečiti isplatu duga kompenzacijom je nematerijalna. Sve iznesene činjenice ne dokazuju uzročnu vezu između usvajanja Rezolucije 2340/90 i štete koja je proistekla iz privremene nemogućnosti da se dođe do isplate.

U odsustvu ovakve veze, tužilac ne može ozbiljno da tvrdi da zakonodavstvo Zajednice nije obezbedilo načine za kompenzaciju pod uslovima navedenim u tužbi.

Kako jedan uslov nije ispunjen koji s odnosi na vanugovornu odgovornost, a kako smo naveli da je neophodno da se svi uslovi kumulativno ispoštuju, i da nije neophodno da se dalje razmatraju uslovi, tužba mora biti odbačena.

Ipak, uzimajući u obzir sve okolnosti koji proističu iz ovog slučaja, deo žalbe koji se odnosi na povredu principa nediskriminacije mora biti razmatran odvojeno. Da bi se dokazalo da je Zajednica kršila ovaj princip mora se dokazati da je ona pojedina lica (pravnim ili fizičkim) izdvajala iz opšte zabrane, a da ta izdvojenost ne potiče od objektivne različitosti. Pošto se posmatrane okolnosti ne uklapaju u okolnosti određene pomenutom Uredbom, onda je ova rasprava bespredmetna.

5. Odluka suda

Sud je odlučio da tužbu odbaci u celini, i naložio tužiocu da plati sudske troškove.

Izvor: Council Regulation (EEC) No 2140/90 od 8 August 1990 - *Official Journal OJ 1990 L 213, p.1.*

Mr Mina Zirojević, dipl. pravnik*

* Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd